

Robert Skobelski

POWSTANIE I PIERWSZE LATA DZIAŁALNOŚCI MUZEUM WILHELMA PIECKA W GUBINIE

Wilhelm Pieck urodził się 3 stycznia 1876 r. w Guben. Był jednym ze współzałożycieli i członków kierownictwa Komunistycznej Partii Niemiec (KPD). Przed dojściem do władzy Hitlera, w latach 1928-1933, Pieck z ramienia KPD piastował mandat posła w Reichstagu. Od 1934 r. przebywał na emigracji w Związku Radzieckim, gdzie w 1943 r. znalazł się w składzie Komitetu Narodowego „Wolne Niemcy”¹. W 1945 r. powrócił do okupowanej przez ZSRR wschodniej części Niemiec, stając na czele partii komunistycznej. Po powstaniu Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności (SED) w 1946 r. pełnił, wraz z Otto Grotewohlem, funkcję jej współprzewodniczącego. Gdy w 1949 r. utworzono Niemiecką Republikę Demokratyczną, Pieck został wybrany na prezydenta. W 1953 r. powierzono mu stanowisko głowy państwa na następne cztery lata, natomiast w 1957 r., już bez formalnego wyboru, obie izby parlamentu NRD (Izba Ludowa i Izba Krajów) postanowiły, że będzie sprawował swój urząd jeszcze jedną kadencję. Prezydentem NRD, jedynym zresztą w historii tego państwa, pozostawał aż do śmierci 7 września 1960 r.²

Jeszcze za życia Piecka, na początku 1960 r., strona eneradowska zwróciła się do władz PRL z prośbą o zorganizowanie w Gubinie muzeum, które mieściłoby się w dawnym domu prezydenta, gdzie spędził lata dzieciństwa (jego dom rodzinny znajdował się po polskiej stronie miasta). Kierownictwo PZPR, aprobując tę propozycję, zwróciło się do Komitetu Wojewódzkiego partii

¹ K.J. Schiller, *Wilhelm Pieck 1876-1960*, [w:] *Wilhelm Pieck přešel Serbow*, Budyšin 1975, s. 7; na temat politycznej działalności W. Piecka zob. m.in.: F. Ernnebeck, *Wilhelm Pieck. Krótki życiorys*, Warszawa 1953; *Wilhelm Pieck – w setną rocznicę urodzin*, Zielona Góra 1979; *Zum 100. Geburtstag von Wilhelm Pieck (Ausgewählte Bilder und Dokumente)*, Cottbus 1975; *Wilhelm Pieck – Aufzeichnungen zur Deutschlandpolitik 1945-1953*, hrsg. von R. Badstübner und W. Loth, Berlin 1994.

² H. Szczegółka, *Wilhelm Pieck – współtwórca Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, [w:] *Wilhelm Pieck – w setną rocznicę...*, s. 46; Po śmierci Piecka władze NRD zlikwidowały urząd prezydenta, zastępując go instytucją Rady Państwa (H. Weber, *DDR. Grundriß der Geschichte 1945-1990*, Hannover 1990, s. 79).

w Zielonej Górze o informacje co do możliwości utworzenia w Gubinie muzeum pamiątek po prezydencie NRD. Zarówno KW PZPR, jak również miejskie i partyjne władze Gubina były zainteresowane, ze względów prestiżowych, powołaniem placówki muzealnej poświęconej Pieckowi. Z dostępnych dokumentów wynika jednak, że początkowo nie orientowano się, jaki budynek w granicznym mieście jest związany z osobą prezydenta NRD. Przeprowadzono w związku z tym pośpieszną ekspertyzę i dokonano identyfikacji obiektu, który znajdował się przy ul. Różanej nr 5 (przed wojną Trifstrasse). Opierano się przy tym na przedwojennej mapie Guben z 1928 r. oraz informacjach dostarczonych przez przedstawicieli SED³.

W kwietniu 1960 r. wojewódzkie władze partyjne z Zielonej Góry zorganizowały wizytę w Gubinie konsulowi NRD z Wrocławia. Dyplomata zwiedził wówczas dom zamieszkiwany niegdyś przez rodzinę Piecka i zapoznał się ze stanem budynku⁴. Sporządzono równocześnie dokumentację obiektu, ze szczegółowym opisem technicznym i uwzględnieniem dotychczasowego sposobu użytkowania oraz przybliżonymi kosztami przyszłego remontu i adaptacji na cele muzealne⁵.

Powstanie Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie z oczywistych względów przyspieszyła śmierć prezydenta NRD. Po uroczystościach żałobnych i pogrzebie Piecka (uczestniczyła w nim także delegacja władz PRL), kierownictwo SED, zgodnie z rozpowszechnioną w krajach socjalistycznych manierą, dla uczczenia jego pamięci podjęło m.in. uchwały o przemianowaniu Guben na Wilhelm Pieck-Stadt, nadaniu imienia Piecka uniwersytetowi w Rostocku, wystawieniu pomników zmarłemu prezydentowi w Berlinie i Guben, wypuszczeniu serii okolicznościowych znaczków i kart pocztowych oraz utworzeniu w Berlinie i Guben muzeów poświęconych Pieckowi⁶.

³ Archiwum Państwowe w Zielonej Górze (dalej: APZG), KW PZPR, sygn. 1146, *Notatka z wyjazdu do Gubina w sprawie identyfikacji domu zamieszkałego kiedyś przez Prezydenta NRD Wilhelma Piecka, 6 II 1960 r.*, k. 47-48. Budynek, w którym zamierzano zlokalizować muzeum, Pieck wraz z rodziną zamieszkiwał dopiero od siódmego roku życia, w latach 1883-1894. Dom, gdzie przyszedł na świat, przy ulicy Königstrasse, podobnie zresztą jak szkoła do której uczęszczał oraz warsztat, gdzie się uczył zawodu stolarza, zostały zniszczone podczas działań wojennych w 1945 r. Obiekt przy ul. Różanej nr 5 był zatem jedynym ocalałym budynkiem, bezpośrednio związanym z prezydentem NRD (H. Dominiczak, *Przewodnik Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, Zielona Góra 1970, s. 6, 24; APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie za czas od 7 lipca 1962 do 31 maja 1966 r.*, k. 110)

⁴APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Pismo z 5 kwietnia 1960 r. do Komitetu Centralnego PZPR. Wydział Propagandy i Agitacji (Tow. Stasiak)*, k. 37; *ibidem*, *Pismo Wydziału Propagandy i Agitacji KC z dnia 28 kwietnia 1960 r. do Tow. Siedleckiego, Sekretarza Propagandy KW PZPR w Zielonej Górze*, k. 45.

⁵ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Opis techniczny (ogłędzin dokonat i opis sporządził inż. Teofil Rodziewicz)*, k. 38.

⁶ NRD *czci pamięć Wilhelma Piecka*, „Gazeta Zielonogórska”, 12 września 1960 r., nr 217.

Uroczystości żałobne, poświęcone prezydentowi NRD, zorganizowano także w PRL. Ich przebieg oraz formę regulowały specjalne wytyczne KC PZPR. Przewidywano więc m.in. przeprowadzenie akademii żałobnych w zakładach pracy i szkołach, które nosiły jego imię. W dniu pogrzebu, który odbył się 10 września 1960 r., na gmachach siedzib komitetów partyjnych i urzędów państwowych opuszczono flagi do połowy masztu. Z kolei władze wojewódzkie i miejskie, a także dyrekcje różnych instytucji oraz zakładów pracy, utrzymujące oficjalne kontakty z podobnymi jednostkami w NRD, otrzymały polecenie przesyłania do nich listów kondolencyjnych⁷.

W Gubinie 9 września 1960 r. w Powiatowym Domu Kultury zorganizowano akademię żałobną. Oprócz miejscowych przedstawicieli władzy wzięli w niej udział delegacja SED z Guben, sekretarz KW PZPR z Zielonej Góry Michał Kusiak oraz zastępca przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej (WRN) Jan Koleńczuk, który wygłosił okolicznościowe przemówienie. Akademię zakończono wręczeniem wieńców członkom delegacji SED „w imieniu społeczeństwa powiatu gubińskiego i całego województwa”⁸. Z kolei Prezydium Miejskiej Rady Narodowej (PMRN) w Gubinie dla uczczenia pamięci zmarłego prezydenta podjęło decyzję o przemianowaniu nazwy ulicy Różanej, przy której – jak wspomniano – znajdował się dawny dom rodziny Piecka, na ulicę jego imienia. Uchwalając zmianę nazwy ulicy, członkowie PMRN powołali się formalnie na rozporządzenie prezydenta RP z 1934 r.⁹

Równocześnie, decyzją naczelnych władz partyjnych PZPR, przyspieszono prace nad zorganizowaniem w Gubinie muzeum, którymi miał kierować Zakład Historii Partii przy KC PZPR. W piśmie Komitetu Centralnego polskiej partii do kierownictwa SED na ten temat czytamy m.in.:

⁷ APZG, KW PZPR, sygn. 726, *Dalekopis nr 60/60 do I Sekretarza KW PZPR, Zielona Góra, dnia 8 września 1960 r.*, k. 2; *ibidem*, *Pismo Konsulatu Niemieckiej Republiki Demokratycznej do Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Wrocław, dnia 7 września 1960 r.*, k. 1; *NRD czci pamięć...*, „Gazeta Zielonogórska”, 12 września 1960 r., nr 217.

⁸ *Mieszkańcy Gubina czczą pamięć Wilhelma Piecka*, „Gazeta Zielonogórska”, 9 września 1960 r., nr 215; *W Gubinie akademii żałobna. Ulica, przy której urodził się W. Pieck, nosi od wczoraj jego imię*, „Gazeta Zielonogórska”, 10 i 11 września 1960 r., nr 216.

⁹ „Gazeta Zielonogórska”, 10 i 11 września 1960 r. podała, że Prezydium MRN uchwaliło zmianę nazwy ulicy w dniu uroczystości żałobnych, tj. 9 września 1960 r. Wydaje się jednak, że tego dnia członkowie Miejskiej Rady Narodowej w Gubinie zadeklarowali jedynie publicznie, że nastąpi zmiana nazwy ul. Różanej na Wilhelma Piecka (decyzja taka musiała zresztą zapaść na wyższym szczeblu władzy), ponieważ formalna uchwała dotycząca tej kwestii jest opatrzona datą 30 września 1960 r. Podpisy pod dokumentem złożyli przewodniczący PMRN Baltazar Zakrzewski oraz sekretarz rady Bronisław Kaliciak (por.: *W Gubinie akademii żałobna...*; APZG, Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gubinie, sygn. 15, *Uchwała nr VIII/13/60 Miejskiej Rady Narodowej w Gubinie z dnia 30 września 1960 r.*, k. 281; *ibidem*, *Protokół nr VIII/60 z sesji Miejskiej Rady Narodowej odbytej w dniu 30 września 1960 roku w sali posiedzeń tut. prezydium*, k. 263).

Pragniemy powiadomić Was, iż w Gubinie (woj. zielonogórskie) powstaje Muzeum, poświęcone pamięci wybitnego działacza niemieckiego i międzynarodowego ruchu robotniczego, pierwszego przewodniczącego KC SED i prezydenta Niemieckiej Republiki Demokratycznej Wilhelma Piecka¹⁰.

Zapowiadano również, że udostępnienie placówki zwiedzającym nastąpi 6 lipca 1962 r. i zostanie połączone z obchodami XII rocznicy podpisania Układu Zgorzeleckiego o wytyczeniu polsko-niemieckiej granicy państwowej. Planowano, iż w uroczystości otwarcia muzeum weźmie udział Minister Kultury i Sztuki PRL oraz członek Komitetu Centralnego i równocześnie dyrektor Zakładu Historii Partii przy KC PZPR prof. Tadeusz Daniszewski. Oprócz tego zamierzano w tym samym dniu zorganizować w Gubinie wiec przyjaźni, w którym obok ludności województwa zielonogórskiego, mieli także uczestniczyć obywatele NRD z Cottbus, Frankfurtu i Wilhelm-Pieck-Stadt Guben¹¹.

Począwszy od drugiej połowy 1961 r. przygotowania do utworzenia Muzeum Wilhelma Piecka nabrały tempa. W siedzibie komitetu powiatowego partii w Gubinie odbyło się w tej sprawie 3 listopada zebranie, w którym obok członków KW PZPR z Zielonej Góry i KP PZPR w Gubinie wzięli udział: Dyrektor Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze Klemens Felchnerowski, a także przedstawiciele Zakładu Historii Partii przy KC ZPPR – prof. Bronisław Krauze, Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie. Po wcześniejszym dokonaniu wizji lokalnej budynku przeznaczonego na muzeum, kierownik Wydziału Propagandy KW PZPR Tadeusz Gilecki poinformował o stanie dotychczasowych prac nad utworzeniem placówki. Z kolei prof. Krauze przedstawił wstępny plan układu ekspozycji przyszłego muzeum. Zebrani ustalili następnie dalszy tok działań nad realizacją zamierzonego przedsięwzięcia. Postanowiono, że dysponent obiektu, tj. Ministerstwo Kultury i Sztuki, przekaże go pod opiekę Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej (PWRN) w Zielonej Górze. Jego kierownik miał się także zająć nadzorem nad wykonaniem dokładnej ekspertyzy, którą zamierzano zrealizować do 15 stycznia 1962 r. Również Wydziałowi Kultury PWRN powierzono załatwienie wszelkich formalności związanych z wyznaczeniem wykonawcy prac remontowych oraz zabezpieczeniem odpowiednich materiałów budowlanych. Z kolei prof. Krauze zobowiązano, aby do 30 listopada 1961 r. przedstawił ostateczne założenia ekspozycji przyszłego muzeum¹².

¹⁰ Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Projekt pisma do KC SED*, k. 13.

¹¹ AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Projekt pisma...*, k. 13-14.

¹² AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Protokół z zebrania w sprawie organizacji Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, odbytego w Komitecie Powiatowym PZPR w Gubinie dnia 3 XI 1961 r.*, k. 3-4.

Podczas omawianego spotkania postanowiono ponadto wystąpić do Ministerstwa Kultury i Sztuki o zwiększenie projektowanych nakładów na remont i adaptację budynku muzealnego. Równocześnie KP PZPR w Gubinie, przy poparciu przedstawiciela wojewódzkich władz partyjnych, zaproponował na stanowisko kierownika Muzeum Wilhelma Piecka Józefa Górczyńskiego (instruktora Komitetu Powiatowego, a także przedwojennego członka KPD), który miał objąć swoje obowiązki z dniem 1 stycznia 1962 r.¹³

Kolejne spotkanie poświęcone organizacji muzeum, pod przewodnictwem sekretarza KW PZPR Ludwika Siedleckiego, odbyło się w Zielonej Górze 16 lutego 1962 r. Uczestniczyli w nim, obok wymienionego już prof. Krauzego, także przedstawiciele firmy, która zajęła się remontem i adaptacją budynku muzealnego, czyli Państwowego Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków ze Szczecina. Zebrani ustalili, że całość prac w dawnym domu Piecka zostanie zakończona do 1 czerwca 1962 r. Projekt urządzenia wnętrza muzeum, czym zajmował się dyrektor Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze Felchnerowski według wskazówek i dokumentacji prof. Krauzego, miał być gotowy do 15 kwietnia 1962 r., natomiast dostarczenie kompletu zamówionych specjalnie mebli planowano do końca maja. W celu obniżenia kosztów remontu, a także zachowania pierwotnego wyglądu mieszkania Piecka, postanowiono również pozostawić w budynku piec węglowe, odtwarzając ich wygląd z końca XIX w.¹⁴ Zdecydowano ponadto o rozbiórce kilku pomieszczeń, znajdujących się w podwórzu obiektu, oraz dokonaniu zmian w dobudówce, aby stanowiła wraz z budynkiem jednolite rozwiązanie architektoniczne¹⁵.

¹³ AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Protokół z zebrania w sprawie organizacji Muzeum...*, k. 4; Ostatecznie zrezygnowano z powierzenia funkcji kierownika muzeum Józefowi Górczyńskiemu, powołując na to stanowisko mgr Aleksandra Szybowskiego (*ibidem*).

¹⁴ Planowane odtworzenie pieców okazało się sporym problemem ze względu na stylistykę kafli, z jakich były budowane pod koniec XIX stulecia. Sprawę rozwiązano jednak szybko, w typowy dla tamtych czasów sposób, rozbierając po prostu stary poniemiecki piec w jednym z budynków w Zielonej Górze i przenosząc go do przyszłego muzeum w Gubinie (wywiad z Janem Muszyńskim, Zielona Góra, 9 czerwca 2005 r.; Jan Muszyński sprawował w latach 1960-1962 funkcję Głównego Konserwatora Zabytków w Wydziale Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze).

¹⁵ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Protokół z zebrania w sprawie organizacji Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie w dniu 13 II 1962 r. z udziałem Przedstawicieli Zakładu Historii Partii przy KC PZPR, Komitetu Woj. PZPR w Zielonej Górze, Państwowego Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków w Szczecinie*, k. 62-63; zob. też: AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Pismo Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków mgr Jana Muszyńskiego do Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie z dnia 27 III 1962 r.*, k. 11-12. Wstępny plan robót budowlanych wewnątrz obiektu, sporządzony przez pracowników Państwowego Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków ze Szczecina (PPKZ), wzbudził wiele wątpliwości wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zastrzeżenia dotyczyły koncepcji zakładania oddzielnego systemu centralnego ogrzewania dla tak małego obiektu (konserwator sugerował podłączenie budynku do systemu grzewczego Domu Kultury, znajdującego się po przeciwnej stronie ulicy, albo – jeżeli ze względów tech-

W trakcie prac nad utworzeniem w Gubinie Muzeum Wilhelma Piecka władze polskie nawiązały współpracę z odpowiednimi instytucjami po drugiej stronie granicy, zwłaszcza z Instytutem Marksizmu-Leninizmu z Berlina. Decyzją Komitetu Centralnego SED, przekazano organizującej się placówce część darów, jakie Pieck otrzymał w trakcie pełnienia funkcji głowy państwa w NRD. Natomiast Instytut Marksizmu-Leninizmu umożliwił stronie polskiej zapoznanie się z osobistym archiwum Piecka i przekazał na rzecz ekspozycji muzeum zdjęcia oraz liczne fotokopie dokumentów¹⁶.

W trakcie pośpiesznych przygotowań do uruchomienia muzeum pojawiały się nie tylko problemy techniczno-organizacyjne. Budynek przyszłej placówki służył bowiem do tej pory celom mieszkaniowym. W związku z tym nastąpiła konieczność wykwaterowania z niego dotychczasowych użytkowników i zapewnienia im odpowiednich lokali zastępczych. Władze ustaliły, że należy to przeprowadzić do dnia 30 listopada 1961 r. Sprawą miał się zająć I sekretarz KP PZPR w Gubinie, zaś z formalnym wnioskiem dotyczącym wykwaterowania wystąpił do PMRN w Gubinie Wydział Kultury PWRN z Zielonej Góry¹⁷.

Trzem rodzinom, zamieszkującym w budynku przy ul. Wilhelma Piecka nr 5, zaferowano wkrótce inne lokale. Dwie z nich skorzystały z propozycji, natomiast ostatnia, rodzina Jankowskich – małżeństwo z dwojgiem małych dzieci, nie zgodziła się na przeprowadzkę twierdząc, iż zaproponowane jej mieszkanie odbiega swoimi warunkami od tego, które zajmują dotychczas. Władze Gubina zaczęły wywierać presję na oporną rodzinę, szykanując ją m.in. groźbami natychmiastowej eksmisji. Jankowscy szukali bezskutecznie pomocy, odwołując się do KW PZPR. Następnie Mieczysław Jankowski skierował zażalenie do Komitetu Centralnego partii, oskarżając PMRN w Gubinie o stronnictwo w przyznawaniu mieszkań oraz wskazując na związaną z tym korupcję wśród miejscowych urzędników¹⁸. Reakcją KC PZPR na skar-

nicznych będzie to niemożliwe – pozostawienie ogrzewania piecowego), a także koncepcja wyburzenia znajdujących się na poddaszu budynku fragmentów ścian i pieców, co – zdaniem konserwatora – spowodowałoby zatracenie charakteru pomieszczeń, które „były wykorzystywane do pracy i wypoczynku przez Wilhelma Piecka”. Wojewódzki Konserwator Zabytków wskazywał także, iż w projekcie PPKZ nie uwzględniono w ogóle biur muzeum (APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Pismo Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków mgr Jana Muszyńskiego do Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (Zakład Historii Partii, tow. Prof. Br. Krauze) z dnia 1 II 1962 r.*, k. 60-61).

¹⁶ A. Zatrębna, *Muzeum Komunisty. Wywiad z prof. Bronisławem Krauze*, „Gazeta Zielonogórska”, 1 lipca 1962 r., nr 154.

¹⁷ AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Protokół z zebrania w sprawie organizacji Muzeum...*, k. 3.

¹⁸ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Zażalenie do KC PZPR. Dział Propagandy, Gubin, dn. 22 XII 1961 r.*, k. 53-54.

gę rodziny Jankowskich było zalecenie dla Komitetu Wojewódzkiego z Zielonej Góry, aby sprawa wykwaterowania ostatniej rodziny z budynku przyszłego muzeum, z uwagi na jego znaczenie dla stosunków PRL z NRD, została jak najszybciej załatwiona w polubowny sposób¹⁹.

Tymczasem władze lokalne z Gubina postanowiły siłą wysiedlić rodzinę Jankowskich z zajmowanego mieszkania. Nakaz eksmisji doręczono zainteresowanym w dniu jej przeprowadzenia. W wysiedlaniu rodziny, obok urzędników MRN, uczestniczyli również funkcjonariusze MO. Dramatyzmu całej sytuacji dodawał fakt, że eksmitowanym, mimo iż była zima, odmówiono przetransportowania do piwnicy nowego lokalu opału. Wkrótce przeciwko Jankowskim wszczęto nawet postępowanie sądowe, oskarżając o stosowanie wyzwisk i czynną napaść na przedstawicieli władzy, wykonujących swoje służbowe obowiązki w trakcie eksmisji. Sprawa okazała się na tyle głośna, że KW PZPR, zapewne nie bez ingerencji partyjnej centrali, powołał do jej zbadania specjalną komisję z udziałem przedstawicieli prokuratury wojewódzkiej. Komisja orzekła, że eksmisyjne działania MRN w Gubinie przeprowadzono ze szkodą rodziny Jankowskich. Za nieuprawnione uznano również wytoczenie im procesu sądowego. Ingerencja wyższych władz spowodowała w krótkim czasie przyznanie Jankowskim lokalu mieszkalnego, który spełniał ich wymagania²⁰.

Roboty budowlane w obiekcie przyszłego Muzeum Wilhelma Piecka rozpoczęto ze znacznym opóźnieniem 1 kwietnia 1962 r. i prowadzono nieprzerwanie nieomal do dnia otwarcia placówki. Wcześniej na frontowej ścianie budynku muzeum znalazła się tablica pamiątkowa z wizerunkiem jego patrona²¹.

Efektom prac adaptacyjnych było siedem sal wystawowych, których powierzchnia wynosiła ponad 150 m². Zainstalowano w nich 51 gablot i 37 plasz oraz rozmieszczono blisko 400 różnego rodzaju eksponatów (ich liczba w ciągu następnych lat działalności placówki wzrastała). W najmniejszym pomieszczeniu na parterze znajdował się pokój służbowy kierownika placówki, w którym miał przyjmować zwiedzających i udzielać informacji. Ulokowano tam również podręczną biblioteczkę, głównie z pracami Piecka oraz zbiorami dokumentów partyjnych i państwowych. Kolejne cztery sale na parterze przeznaczono na ekspozycję materiałów dotyczących jego życia i działalności. Otwierały ją informacje na temat ostatniego pobytu prezydenta NRD w Guben i Gubinie

¹⁹ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Pismo Wydziału Propagandy i Agitacji KC do Sekretarza Propagandy KW PZPR w Zielonej Górze, tow. Ludwika Siedleckiego, dn. 5 II 1962 r.*, k. 57.

²⁰ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Notatka dotycząca rodziny Jankowskich*, k. 39-43.

²¹ Tablicę pamiątkową zainstalowano na budynku przyszłego muzeum i uroczyste odsłonięto już w styczniu 1961 r. z okazji 85 rocznicy urodzin byłego prezydenta NRD.

w październiku 1950 r. oraz fotografie związane z uczczeniem jego pamięci w szkołach, zakładach pracy i różnych instytucjach województwa zielonogórskiego. W dalszej kolejności przedstawiano m.in. początki pracy zawodowej Piecka w roli czeladnika stolarskiego, pierwszy okres jego aktywności rewolucyjnej (ze szczególnym podkreśleniem kontaktów z polskimi rewolucjonistami Różą Luksemburg i Julianem Marchlewskim), następnie działalność w międzynarodowym ruchu komunistycznym jako przedstawiciela KPD w Kominternie i członka egzekutywy tej organizacji. Szczególną uwagę zamierzano poświęcić postawie Piecka i KPD wobec nazizmu i zbrodni hitlerowskich na narodzie polskim, a także wkładowi w powstanie „demokratycznego państwa niemieckiego”. Sporo miejsca w ekspozycji miał zająć prezydencki okres życia Piecka, odbyte w tym czasie spotkania z przedstawicielami władz polskich, wystąpienia przeciwko tendencjom rewizjonistycznym w Republice Federalnej Niemiec oraz fragmenty przemówień popierające „granice pokoju” na Odrze i Nysie Łużyckiej²².

W pomieszczeniach na pierwszym piętrze muzeum wyeksponowano wszystko to, co bezpośrednio łączyło się z osobą byłej głowy państwa wschodnoniemieckiego (m.in. zdjęcia szkół, klubów, zakładów pracy, instytucji kulturalnych itd., noszących jego imię). Szczególne znaczenie miał pokój, w którym starano się odtworzyć warunki, w jakich mieszkała rodzina Piecków (meble, fotografie rodzinne i sprzęty domowe)²³. Na uwagę zasługuje fakt, że rekonstrukcję tego pomieszczenia przeprowadzono na podstawie szkicu wykonanego przez córkę prezydenta Elly Winter na krótko przed jego śmiercią i według jego wskazówek²⁴.

Co charakterystyczne, wśród eksponatów w muzeum nie znalazł się żaden przedmiot związany z okresem zamieszkiwania w Guben przez Piecka. Do wyjątków należeć miała szafa, którą na rzecz organizującej się placówki przekazały władze eneradowskie. Według uzyskanych od nich informacji me-

²² AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Szkic urzędzenia Domu-Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie. Założenia wstępne*, k. 6-9; APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Formularz K-1-M. Sprawozdanie z działalności muzeum za 1963 r.*, k. 72; M. Błaszczyk, *Początek, rozwój i plany perspektywiczne współpracy przygranicznej Gubina i Wilhelm Pieck Stadt-Guben*, „Przegląd Lubuski” 1980, nr 1-2, s. 70.

²³ Urządzając pokój rodziny Piecków, organizatorzy muzeum byli zmuszeni w znacznej mierze do improwizacji. Łącznie z piecem (patrz przyp. 14) zgromadzone tam sprzęty miały dość przypadkowy charakter i – jak się wydaje – jedynie w przybliżeniu oddawały pierwotny wygląd tego pomieszczenia (wywiad z Janem Muszyńskim...).

²⁴ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie za czas od 7 lipca 1962...*, k. 110; AAN, KC PZPR, sygn. 237/VIII/731, *Szkic urzędzenia Domu-Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie...*, k. 9-10; Szkic wykonany przez E. Winter był również jednym z eksponatów muzeum (A. Zatorybówna, *op. cit.*).

bel ten został ponoć wykonany przez samego Piecka przy okazji zdawania egzaminu czeladniczego w warsztacie stolarskim²⁵.

Dzień otwarcia Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie i obchodów XII rocznicy Układu Zgorzeleckiego poprzedziły gorączkowe działania władz miejskich, związane z przygotowaniem całej imprezy. Wiele uwagi poświęcano porządkowaniu ulic, zwłaszcza położonych przy granicy, oraz usuwaniu gruzowisk, jakie w wielu punktach Gubina zalegały od czasu wojny. Zaanżażowano do tego, oprócz odpowiednich służb, także załogi zakładów pracy oraz wojsko. Postępem w pracach organizacyjnych interesował się osobiście I sekretarz KW PZPR²⁶.

6 lipca 1962 r. o godz. 13.00, przy dźwiękach hymnów PRL i NRD, nastąpiło uroczyste otwarcie placówki i udostępnienie jej zwiedzającym²⁷. Krótkie przemówienie na temat „rewolucyjnej drogi Wilhelma Piecka” wygłosił dyrektor Zakładu Historii Partii przy KC prof. Tadeusz Daniszewski, natomiast Tadeusz Wiczorek, I sekretarz KW PZPR i członek KC partii, dokonał przecięcia wstęgi. Oprócz wymienionych, w inauguracji muzeum uczestniczyli członek KC PZPR i poseł na Sejm z województwa zielonogórskiego Aleksander Burski, wiceminister kultury i sztuki Zygmunt Garstecki oraz delegacja NRD, którą reprezentowali członek Biura Politycznego KC SED i I sekretarz Komitetu Okręgowego partii we Frankfurcie Erich Mückenberger, przedstawiciele Komitetu Okręgowego SED z Cottbus, a także władz partyjnych z Wilhelm Pieck-Stadt Guben. Uroczystościom otwarcia muzeum i obchodów XII rocznicy podpisania Układu Zgorzeleckiego towarzyszył wiec, na którym przemówienia okolicznościowe wygłosili przedstawiciele władz polskich i zaproszeni delegaci SED. W wiecu wzięło udział ponad 20 000 osób. Prócz mieszkańców Gubina i żołnierzy miejscowego garnizonu, tysiące uczestników dowieziono specjalnie na tę okazję z Krosna Odrzańskiego, Lubuska, Rzepina, Słubic, Żar i Zielonej Góry. Wiec zakończono uchwaleniem rezolucji adreso-

²⁵ Strona enerdowska twierdziła, choć wydaje się to raczej mało prawdopodobne, że szafa została przechowana przez pewnego człowieka, któremu mebel ten miał podarować ojciec przyszłego prezydenta NRD Fryderyk Pieck. Następnie osoba ta, kiedy dowiedziała się o tworzeniu muzeum w Gubinie, postanowiła przekazać szafę na rzecz przyszłej ekspozycji po Wilhelmie Piecku (APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie za czas od 7 lipca 1962 do 31 maja 1966 r.*, k. 110; A. Zatorybówna, *op. cit.*; wywiad z Janem Muszyńskim...).

²⁶ APZG, Komitet Miejski PZPR, sygn. 171, *Protokół nr 6162 z posiedzenia Komitetu Miejskiego PZPR w Gubinie odbytego w dniu 13 czerwca 1962 r.*, b. p.

²⁷ W dniu otwarcia muzeum jego ekspozycję zwiedziły, łącznie z oficjalnymi gośćmi, 653 osoby (APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, Ziel. Góra, dn. 1 III 1968 r.*, k. 119; *ibidem*, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, sygn. 65, *Sprawozdanie z Działalności Wydziału Kultury PWRN i podległych jednostek administracyjnych w I półroczu 1962 r.*, k. 82).

wanej do Światowego Kongresu na Rzecz Pokoju, który miał obradować od 9 lipca w Moskwie. W rezolucji apelowano m.in. o zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami i przeprowadzenie całkowitego rozbrojenia. Uroczystości zakończyły się występami zespołów artystycznych z Polski i NRD²⁸.

Ryc. 1. Okolicznościowa pocztówka ener-dowska, poświęcona Wilhelmowi Pieckowi (zbiory W. Hładkiewicza)

Od 7 lipca 1962 r. Muzeum Wilhelma Piecka przystąpiło do normalnego funkcjonowania. Personel placówki składał się początkowo z dwóch osób – kierownika oraz pomocnika muzealnego²⁹. Do zadań kierownika, którym został mgr Aleksander Szybowski, należało przyjmowanie zwiedzających i udzielanie im wszelkich informacji na temat Wilhelma Piecka, stosunków polsko-niemieckich oraz historii NRD. Dla odwiedzających muzeum wycie-

²⁸ *Dziś wielkie uroczystości w Gubinie. Otwarcie Muzeum Wilhelma Piecka. Wiec z okazji XII rocznicy Układu Zgorzeleckiego*, „Gazeta Zielonogórska”, 6 lipca 1962 r., nr 159; *Otwarcie Muzeum W. Piecka. Wielotysięczna manifestacja w Gubinie*, „Gazeta Zielonogórska”, 7 i 8 lipca 1962 r., nr 160; APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Plan otwarcia Muzeum W. Piecka i przygotowania manifestacji w związku z XII rocznicą Układu Zgorzeleckiego*, k. 66-71; *ibidem*, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, k. 119.

²⁹ Pierwszą osobą, zaangażowaną w placówce w roli pomocnika muzealnego, była Antonina Kubat, natomiast w okresie późniejszym funkcję tę przejęła Olga Bietka. Z czasem

czek kierownik organizował także pogadanki o byłym prezydencie i wygłaszał odczyty dotyczące najczęściej historii niemieckiego ruchu robotniczego oraz roli, jaką w nim odgrywał.

Ryc. 2. Widok budynku mieszczącego Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, lata sześćdziesiąte (APZG, zasób fotografii w zespole KW PZPR)

Do zakresu obowiązków szefa muzeum należało ponadto gromadzenie wszelkich informacji, a także przedmiotów, które mogły posłużyć jako ekspozyty (były to najczęściej dary). Oprócz tego kierownik uczestniczył w przygotowaniu szeregu imprez rocznicowych i politycznych (m.in. 1 maja, kolejnych rocznic Rewolucji Październikowej, 15-lecia powstania NRD, 25-lecia napaści Niemiec na Polskę, 20-lecia wyzwolenia Gubina, IV Zjazdu PZPR itd.).

w muzeum zatrudniono również pracownika fizycznego, zajmującego się utrzymaniem porządku wokół obiektu oraz paleniem w piecach (zob.: APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, k. 79; *ibidem*, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, Ziel. Góra, dn. 1 III 1968 r., k. 120; *ibidem*, *Formularz K-1-M. Sprawozdanie z działalności muzeum za 1964 r.*, k. 96).

W ich trakcie organizował wystawy oraz wygłaszał odczyty w szkołach, zakładach pracy i na okolicznościowych akademiach. Niektóre prelekcje transmitowano także przez miejski radiowęzeł³⁰.

Ryc. 3. Tablica pamiątkowa poświęcona Wilhelmowi Pieckowi, umieszczona na ścianie frontowej budynku muzeum (zbiory własne autora)

Do końca 1962 r. muzeum zwiedziło 4014 osób, w tym 15 wycieczek (422 osoby). Wśród zorganizowanych grup w 1962 r. odnotowano dwie wycieczki z NRD oraz jedną złożoną z żołnierzy radzieckich. W kolejnych latach liczba indywidualnie zwiedzających stopniowo malała, natomiast zwiększała się liczba grup zorganizowanych, zwłaszcza niemieckiej młodzieży z FDJ³¹. Placówkę odwiedziły także ekipy telewizyjne z NRD i ZSRR. Sporym wydarzeniem były wizyty w muzeum dzieci Piecka – syna Artura Piecka, gosz-

³⁰ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, Ziel. Góra, dn. 1 III 1968 r.*, k. 118-119; *ibidem*, *Plan działalności muzeum Wilhelma Piecka na I kw. 1964 r.*, k. 85; *ibidem*, *Plan pracy Muzeum W. Piecka w Gubinie na III kw. 1964 r.*, k. 90; *ibidem*, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie za II kw. 1964 r.*; *ibidem*, *Plan działalności Muzeum Wilhelma Piecka na IV kw. 1964 r.*, k. 94; *ibidem*, *Plan pracy Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie na rok 1965*, k. 104-105; *ibidem*, *Plan obchodów XX-lecia wyzwolenia ziemi gubińskiej*, k. 103; *ibidem*, *Pismo A. Szybowskiego do Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze dot. wygłoszonych prelekcji*, k. 108-109.

³¹ W 1963 r. muzeum odwiedziło 4005 osób, w tym 30 wycieczek z 1131 uczestnikami (trzy zorganizowane grupy przyjechały z NRD). W 1964 r. frekwencja wyniosła 3953 osoby (wycieczek było 23, z czego 4 z NRD). Spadek liczby zwiedzających odnotowano w 1965 r. (3704 osoby), jednak wzrosła liczba wycieczek (39 z 1381 uczestnikami), z których aż 9 pochodziło z zachodniej granicy. Ogólna frekwencja w okresie od 6 lipca 1962 r. do 31 maja 1966 r. zamknęła się liczbą 17 201 osób (APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie za czas od 7 lipca 1962 do 31 maja 1966 r.*, k. 111-112; *ibidem*, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Wilhelma Piecka za IV kw. 1963 r.*, k. 86).

czącego w Gubinie z małżonką 3 stycznia 1965 r., oraz córki prezydenta NRD Elly Winter, która odwiedziła placówkę dwukrotnie: 3 stycznia 1965 r. oraz 6 marca 1966 r.³²

W związku ze spadkiem frekwencji wśród zwiedzających Rada Muzealna przy Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze postulowała dokonanie zmian w ekspozycji i jej wzbogacenie oraz nawiązanie ściślejszej współpracy z Muzeum Wilhelma Piecka w Guben, którego zbiory można było wykorzystać po polskiej stronie. Stwierdzono także potrzebę rozpoczęcia przez kierownika placówki pracy badawczo-naukowej nad ruchem robotniczym na terenie województwa zielonogórskiego³³.

W pierwszym okresie działalności Muzeum Wilhelma Piecka starano się odnotowywać, jak istnienie placówki jest odbierane przez zwiedzających, zwłaszcza z terenu województwa zielonogórskiego i samego Gubina. Większość gości nie komentowała faktu powstania muzeum, interesując się głównie jego ekspozycją. Zdarzały się jednak głosy krytyczne, twierdzące, że tworzenie w Polsce takich placówek „jest dowodem propagowania kultu niemieckości”. Powątpiewano także w szczerą przyjaźń NRD i PRL („Jak świat światem nie był Niemiec Polakowi bratem”) oraz wyrażano opinie, że z uwagi na trudności lokalowe w mieście nie powinno się przeznaczать takiego budynku na muzeum, ale wykorzystać go w celach mieszkaniowych³⁴.

Przez kilka lat od momentu otwarcia muzeum poszerzyło nieco swoje zbiory o eksponaty mniej lub bardziej związane z osobą swojego patrona. Większość nowych nabytków pochodziło z otrzymywanych darów. Na przykład w 1963 r. placówka pozyskała kilka banknotów niemieckich z 1908, 1910 i 1922 r. oraz dokumenty z urzędu stanu cywilnego w Guben z 1886 r. W 1964 r. burmistrz Wilhelm Pieck Stadt Guben ofiarował muzeum proporczyk z dawnym herbem miasta, natomiast trzy lata później, w 1967 r., Elly Winter przekazała placówce kilka rzeczy osobistych po swoim ojcu. Z kolei z Muzeum Wilhelma Piecka po niemieckiej stronie miasta otrzymano szereg zdjęć, a także taśmy z filmami i nagraniami przemówień byłego prezydenta NRD³⁵.

³² APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie za czas od 7 lipca 1962 do 31 maja 1966 r.*, k. 112.

³³ *Ibidem*, k. 112-113.

³⁴ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, ibidem, Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, Zielona Góra, dn. 4 VI 1963 r.*, k. 83.

³⁵ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Pismo dotyczące uzupełnień sprawozdania działalności muzeum W. Piecka w Gubinie, 23 I 1964 r.*, k. 88-89; *ibidem, Sprawozdanie z działalności Muzeum Wilhelma Piecka za III kw. 1964 r.*, k. 92; *ibidem, Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, Ziel. Góra, dn. 1 III 1968 r.*, k. 120.

Z dokumentów archiwalnych wynika, że władze partyjne oraz miejskie Gubina miały od początku istnienia Muzeum Wilhelma Piecka wiele zastrzeżeń do pracy jego kierownika. Szybowskiemu zarzucano, że w ciągu roku od otwarcia placówki nie nawiązał ściślejszych kontaktów z miejscowymi szkołami, zakładami pracy i organizacjami społecznymi. Szef muzeum nie uczestniczył również w posiedzeniach Rady Muzealnej przy Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze, której był członkiem. Dochodziło do tego sporo uchybień natury organizacyjnej, wynikających, jak można się domyślać, również z faktu, iż Szybowski nie miał wcześniej żadnego doświadczenia w pracy w muzealnictwie. Zaniedbania związane były m.in. z brakiem ksiąg inwentarzowych zgromadzonych w muzeum zabytków i księgozbioru oraz niezakończeniem przez kierownika księgi pamiątkowej dla dokonywania wpisów przez zwiedzających. Szybowski zaniechał również wprowadzenia opłat dla zwiedzających muzeum, w czym zapewne było zainteresowane Prezydium MRN w Gubinie, które finansowało działalność placówki³⁶.

W następnych latach opinia władz o działalności kierownika Muzeum Wilhelma Piecka nie uległa większej zmianie, ponieważ pod koniec 1966 r. Prezydium MRN w Gubinie wypowiedziało pracę Szybowskiemu. Równocześnie, w porozumieniu z Wydziałem Propagandy KW PZPR i Wydziałem Kultury PWRN, zaproponowano na stanowisko szefa placówki mgra Henryka Dominiczaka ze Szprotawy. Nowy kierownik objął swoje obowiązki z dniem 1 lutego 1967 r.³⁷

Najpilniejszym problemem, jaki musiał rozwiązać na początku swojej pracy w muzeum, było przeprowadzenie w jego budynku robót konserwacyjno-remontowych. Dawała o sobie znać wykonana naprędce i niedokładna adaptacja obiektu w 1962 r. Również w kolejnych latach nie prowadzono w muzeum nawet podstawowych prac konserwacyjnych. W piśmie z 22 lutego 1967 r. do Prezydium MRN w Gubinie Dominiczak informował o dramatycznym wręcz stanie obiektu mieszczącego muzeum:

³⁶ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, Zielona Góra, dn. 4 VI 1963 r.*, k. 83-84.

³⁷ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Pismo Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gubinie do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Krośnie Odrzańskim z dnia 3 grudnia 1966 r. Sprawa zatrudnienia kierownika muzeum im. W. Piecka*, k. 115; Dominiczak ukończył w 1965 r. studia na Uniwersytecie Wrocławskim; po zakończeniu pracy na stanowisku kierownika Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie został dyrektorem Archiwum Państwowego w Zielonej Górze. Uzyskiwał kolejne stopnie naukowe i od 1978 r. pracował w szkolnictwie wyższym, piastując różne stanowiska administracyjne i naukowe (Zielona Góra, Częstochowa i Warszawa). Jest autorem ponad 120 prac, w tym ponad 20 książek (z noty biograficznej książki H. Dominiczaka *Organy bezpieczeństwa PRL w walce z Kościołem katolickim 1944-1990. W świetle dokumentów MSW*, Warszawa 2000).

Ściany kondygnacyjne, jak i działowe, są zawilgocone do tego stopnia, że miejscami odpada tynk. W całym budynku w wyniku wilgoci czuć nieprzyjemną woń, która nie robi dobrego wrażenia na zwiedzających. Ponadto wskutek dziurawego dachu, jak i zatkania się rynien spustowych, woda wdzierając się do wnętrza muzeum niszczy dodatkowo ściany i dekorację. Ekspozycje muzealne zmuszeni jesteśmy przemieścić z miejsca na miejsce, aby chronić je przed zaciekami.

W związku z powyższym kierownik domagał się natychmiastowej naprawy dachu, a w dalszej kolejności przeprowadzenia remontu kapitalnego wraz z założeniem w budynku systemu centralnego ogrzewania³⁸.

Władze miejskie Gubina dopiero w sierpniu 1967 r. mogły przeznaczyć na potrzeby muzeum dodatkowe fundusze, pochodzące z rezerwy budżetowej. Otrzymana suma 30 000 zł wystarczyła na przeprowadzenie najpilniejszych robót: naprawiono dach, założono izolację smołowo-papową pod fundamentami całego budynku oraz zbudowano nowe ogrodzenie wokół obiektu. W styczniu 1968 r. kierownik placówki wystąpił o przydział kolejnych środków (50 000 zł) na kontynuowanie remontu (malowanie wewnątrz, wykonanie nowej elewacji, wymianę dekoracji itd.), a także adaptację istniejącej przybudówki na pomieszczenie służące organizacji wystaw czasowych oraz wyświetlaniu filmów o życiu i działalności Piecka (w planach było też pozyskanie dla muzeum projektora filmowego).

Szef Muzeum Wilhelma Piecka prowadził aktywną działalność naukową w ramach kierowanej przez siebie placówki. W trakcie sprawowania funkcji wydał wiele publikacji, dotyczących m.in. powojennego osadnictwa w powiatach Krosno Odrzańskie i Żagań, ludności autochtonicznej oraz życia politycznego na Ziemi Lubuskiej po 1945 r. Dominiczak opracował również, cytowany wcześniej, *Przewodnik Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie*, natomiast w 1968 i 1969 r. był organizatorem dwóch sesji popularno-naukowych, poświęconych dziejom Gubina oraz 25-leciu PRL³⁹.

Przez blisko 30 lat istnienia Muzeum Wilhelma Piecka odwiedziło go kilkadziesiąt tysięcy osób⁴⁰. Placówka przestała istnieć po upadku socjalizmu, a gromadzone przez lata ekspozycje w większości zostały wybrakowane.

³⁸ W tym samym piśmie Dominiczak sugerował zwiększenie budżetu muzeum na 1967 r. w celu umożliwienia zakupu m.in. 60 m chodnika, odkurzacza, biurka, regałów bibliotecznych, krzeseł; należy dodać, że od momentu otwarcia placówki zaopatrywano ją jedynie w środki czystości i opał: APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Pismo Kier. Muzeum mgr. Henryka Dominiczaka z dnia 22 II 1967 r. do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gubinie (do wiadomości: Muzeum Okręgowe w Zielonej Górze, Komitet Wojewódzki PZPR w Zielonej Górze)*, k. 117.

³⁹ APZG, KW PZPR, sygn. 1146, *Informacja o działalności Muzeum Wilhelma Piecka w Gubinie, Ziel. Góra, dn. 1 III 1968 r.*, k. 120-121; H. Dominiczak, *op. cit.*, s. 29.

⁴⁰ Źródła dotyczące działalności Muzeum Wilhelma Piecka w okresie późniejszym właściwie się nie zachowały lub przetrwały jedynie fragmentarycznie, dlatego trudno było prześledzić dokładnie działalność tej placówki po roku 1970.

W budynku po muzeum znalazł początkowo siedzibę dom harcerza, a następnie firma handlująca artykułami chemicznymi. W końcu władze miejskie Gubina postanowiły sprzedać obiekt w ręce prywatne. O przeszłości budynku przypomina dzisiaj jedynie tablica pamiątkowa, na której widnieje napis: „W tym domu spędził lata dzieciństwa wybitny działacz międzynarodowego i niemieckiego ruchu robotniczego, prezydent Niemieckiej Republiki Demokratycznej Wilhelm Pieck”.

THE ESTABLISHMENT AND EARLY YEARS OF WILHELM PIECK'S MUSEUM IN GUBIN

Summary

Wilhelm Pieck, a German and international communist movement activist, was the first and only president of the German Democratic Republic. After his death in 1960, the top PZPR (United Polish Workers' Party) officials ordered the establishment of his museum in Gubin, his birthplace and hometown. The responsibility fell on the regional party's authorities that were to be assisted by KC PZPR's (the party's top management) Institute of Party's History and officials from the Ministry of Culture and Arts. They agreed on locating the museum in the Piecks' family house, where GDR's president spent his childhood.

However, the building turned out to be occupied by three families. Moving them out was not easy, so by the time they had been eventually found some other place to live, there was little time left for the renovation of the building and its adaptation for the needs of the museum.

The finished museum had seven exhibition rooms, containing 51 showcases and 37 charts – along with around 400 exhibits. Of special importance was the room recreating the conditions in which the Piecks lived there. Yet, the furniture had been gathered in a rather accidental way, so the room showed its original character to a little extent only.

The Wilhelm Pieck Museum opened on July 6th, 1962, which was connected with the celebration of the 12th anniversary of the „Zgorzelec Treaty” by the Polish and GDR's officials.

Over the first few years of the Museum's operation, it had a dozen thousand or so visitors, including numerous tour groups – also from GDR. During this period, it acquired new exhibits, mostly gifts. Of special interest are private belongings of the former president of GDR, some of which were presented to the Museum by his daughter, Elly Winter.

The building itself, due to its quick and botchy renovation, soon required renovating anew. After only a few years, the increasing damage to the roof and its considerable dampening imperilled the exhibits.

Since its creation almost thirty years ago, the Museum of Wilhelm Pieck has been visited by dozens of thousands of people. The centre ceased to exist after the

downfall of socialism and most of the artifacts collected during many years were thrown to a garbage can. The former museum was converted into a scouts' house and was later taken over by a company running chemical articles trade. The local government in Gubin eventually decided to sell the building to a private investor.

ENTSTEHUNG UND DIE ERSTEN JAHRE DES WILHELM-PIECK-MUSEUMS IN GUBIN

Zusammenfassung

Wilhelm Pieck, Funktionär der deutschen und internationalen kommunistischen Bewegung war der erste und einzige Präsident der Deutschen Demokratischen Republik. Nach seinem Tode (1960) hat man beschlossen, ihm in Gubin, seinem Geburtsort, ein Museum zu widmen. Die Leitung der Polnischen Vereinigten Arbeiterpartei ließ die Parteibehörden der Wojewodschaft das Museum gründen. Die Initiative sollten das Institut für die Parteigeschichte an der Zentralkomitee der PVAP und Vertreter des Kultur- und Kunstministeriums der VRP unterstützen. Seinen Sitz sollte das Museum in dem ehemaligen Familienhaus der Familie Pieck, wo der künftige Präsident seine Kindheit verbrachte, finden.

Da dieses Gebäude von drei fremden Familien bewohnt war und mit deren Aussiedlung es zahlreiche Probleme gab, blieb ganz wenig Zeit für die Renovierung und Instandsetzung des Hauses für die Bedürfnisse des künftigen Museums. Schließlich gelang es dort sechs Ausstellungsräume mit 51 Schaukasten, 37 Tafeln und ca. 400 verschiedener Art gesammelten Ausstellungsstücken einzurichten. Eine besondere Bedeutung hatte einer dieser Räume, der durch seine Ausstattung die Lebensbedingungen der Familie Pieck darstellte. Da die gesammelten Gegenstände meistens zufällig waren, konnten sie den ursprünglichen Charakter des Raumes nur in geringem Masse widerspiegeln.

Die Eröffnung des Museums am 6. Juli 1962 wurde im Zusammenhang mit dem 12. Jahrestag der Unterzeichnung des Görlitzer Vertrags gefeiert. Neben den Vertretern der polnischen Behörden haben an dieser Veranstaltung auch die Funktionäre aus der DDR teilgenommen.

Das Wilhelm-Pieck-Museum wurde in den ersten Jahren seines Bestehens von mehr als zehn tausend Besuchern – zum großen Teil Reisegruppen aus der DDR – besucht. Inzwischen gewann das Museum weitere Exponate, die vor allem gespendet wurden. Bemerkenswert sind darunter vor allem die Sachen des persönlichen Bedarfs des ehemaligen Präsidenten, die dem Museum seine Tochter Elly Winter schenkte.

In dem Gebäude kamen bald Mängel zum Vorschein, die wohl aus zu schneller Instandsetzung resultierten. Wegen Feuchtigkeit und Dachbeschädigung war in dem Objekt schon wenige Jahre nach der Eröffnung des Museums dringend eine nächste Renovierung notwendig, weil die aufgesammelten Ausstellungsstücke gefährdet waren.

(Übersetzt von B. Łapanowska)